

Ознайомтеся з авторською технологією роботи з творами живопису, яка спрямована не лише на пізнавальний розвиток дітей, а й на розвиток їхнього мовлення, творчих та естетичних здібностей, емоційної сфери

Людмила Шелестова,
провідний науковий
співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН
України, д-р пед. наук

Навчаємо дитину бачити світ у картинах художників

Освіта, починаючи з дошкільного віку, має допомагати дитині цілісно пізнавати світ у єдності раціонального та чуттєвого, гармонізувати її світосприймання, посилювати увагу до естетичного пізнання дійсності. Один із засобів гармонізації світосприймання дитини — живопис як вид зображувального мистецтва.

Поліфункціональність живопису дає змогу педагогам розв'язувати завдання комплексного розвитку дошкільників під час роботи з картинами. Щоб раціонально вплітати ознайомлення з творами живопису в освітній процес, скористайтеся авторською технологією «Світ у картинах художників».

Мета технології

З огляду на виховний потенціал живопису, ми розробили технологію особистісного розвитку дитини дошкільного віку «Світ у картинах художників». Вона допомагає:

- збагачувати уявлення дітей про навколишній світ, систематизувати й гармонізувати їх;
- розвивати естетичні здібності дітей, здатність сприймати й розуміти красиве, естетичний смак;
- розвивати їхні творчі здібності — уяву, фантазію, оригінальність, асоціативність, гіпотетичність, гнучкість мислення, здатність до створення творчого продукту;
- формувати комунікативні навички, вміння будувати чіткі й аргументовані висловлювання, активно слухати інших і ставити запитання;
- розвивати емоційну сферу, здатність розуміти свої почуття та почуття інших;
- ознайомлювати з найкращими зразками живопису, роботами художників різних країн та епох.

Як методичний супровід до технології розробили альбоми розвивальних завдань «Світ у картинах художників» для дітей четвертого, п'ятого та шостого-сьомого років життя. А також методичні рекомендації для педагогів*.

* Перегляньте приклади посібників на shelestova.com.ua — Прим. ред.

Вимоги до творів живопису

Один із найважливіших чинників впливу на розвиток особистості — зміст навчання. Тож, добираючи твори живопису, ми враховували:

- доступність тематики картин і їх зв'язок із життєвим досвідом дітей;
- відображення в картинах різних аспектів буття людини;
- художній стиль і яскравість образів;
- моральну спрямованість змісту картин;
- кількість об'єктів для сприймання та обговорення тощо.

Ми ретельно добирали найкращі зразки українського та світового живопису для роботи з дітьми. Саме вони стали основою альбомів розвивальних завдань для дітей різного віку.

Особливості альбомів розвивальних завдань

Альбоми розвивальних завдань структурували за розділами, кожен із яких містить кілька тем. **Тематика розділів особлива** для кожної вікової групи. Вона допомагає ознайомлювати дітей із певними аспектами буття та розкривати їхні особливості.

Альбом для дітей четвертого року життя містить розділи: «Людина та її здоров'я», «Людина та її побут», «Транспорт», «Рослини навколо нас», «Домашні тварини», «Дикі тварини», «Птахи», «Інші тварини», «На небі», «Природні явища». Для дітей п'ятого року життя: «Людина, її почуття», «Взаємини з іншими», «Житло людини», «Діяльність людини», «Пори року на нашій планеті». Для дітей шостого-сьомого року: «Дитинство», «Де живе людина», «На природі», «Тварини», «Явища природи у різні пори року».

У кожному віковому періоді діти ліпше сприймають певний **художній стиль**. Найбільш доступний і привабливий для дітей четвертого року життя — примітивізм, п'ятого — реалізм, шостого-сьомого — реалізм і частково імпресіонізм. З огляду на це, в альбомах розвивальних завдань для дітей різного віку ми розмістили картини відповідного художнього стилю.

Система творчих завдань

Розвиток дітей неможливий без їх включення в діяльність. Це теоретичне положення стало базисним, коли ми добирали методи та засоби навчання. Цікава й різноманітна діяльність допомагає дітям не лише пізнавати красиве, а й створювати його у власній творчості, поведінці, взаєминах з іншими тощо. Тому систему творчих завдань ми розробили з метою:

- урізноманітнити та збагатити практичний досвід дітей;
- активізувати пізнавальний інтерес до творів мистецтва;
- розвивати естетичний смак, емоційну чутливість, здатність захоплюватися, милуватися, дивуватися.

Технологія «Світ у картинах художників» проходила **експериментальну перевірку** в різних вікових групах дитячих садків^{**}. Завдяки цьому ми дійшли висновку, що, крім роботи з картинами, доцільно також пропонувати дітям завдання, у яких потрібно:

- спостерігати за об'єктами та явищами, встановлювати між ними видимі зв'язки та виокремлювати зовнішні зміни, що з ними відбуваються;
- аналізувати й порівнювати об'єкти та явища, узагальнювати інформацію про них; помічати суперечності та ставити проблемні запитання;
- оцінювати природні й суспільні об'єкти та явища; поведінку та вчинки дітей і дорослих; результати пізнавальної та творчої діяльності;
- створювати творчі продукти — моделювати, конструювати, фантазувати тощо.

Розв'язуючи пропоновані завдання, діти осмислюють власні емоції, намагаються зрозуміти зміст картини та відчути її настрій, сприймають естетичні аспекти буття, усвідомлюють власне ціннісне ставлення до зображеного на картині та до світу загалом.

Етапи роботи

Технологія «Світ у картинах художників» передбачає поетапний розвиток дошкільників. Спираючись на відомі в науці етапи наукового пізнання, ми виокремили послідовні етапи, за якими діти взаємодіють із творами живопису. Коротко охарактеризуємо кожен із них.

Коли людина ознайомлюється із твором мистецтва, у неї виникають певні почуття. Дорослий чи школяр здатен не лише відчувати, а й осмислювати їх. Але з дошкільниками інакше.

Молодші дошкільники зазвичай ще не усвідомлюють свої почуття. Тому з ними цей етап доцільно пропустити. Діти п'ятого року життя вже роблять перші спроби осмислити свої почуття. Вони намагаються розповісти те, про що думають і що відчувають, коли дивляться на картину, та зрозуміти, що саме на ній привернуло їхню увагу. Діти старшого дошкільного віку здатні до певної міри усвідомити почуття, які виникли під час споглядання картини, зрозуміти

Сприймання картини,
осмислення власних
емоцій

^{**} Скачайте приклади занять на emetodyst.mcfi.ua — Прим. ред.

 Усвідомлення змісту картини

її загальний настрій. Тому запропонуйте їм висловити власні емоції, почавши зі слів: «Мене здивувало...», «Мене вразило...», «У мене викликало інтерес...», «Мене розсмішило...», «Мене засмутило...», «Мене потішило...», «Мою увагу привернуло...» тощо.

Наступний етап роботи — зрозуміти, про що картина та що хотів розповісти художник про світ. Для цього навчайте дітей описувати те, що зображено на картині, за допомогою запитань:

- Хто або що зображено на ній?
- Хто що робить?
- Якого розміру, кольору, форми об'єкт?
- На що чи на кого він схожий?
- Де і в який час відбувається зображена на картині дія?
- За якими ознаками ми розуміємо, що відбувається на картині?

На ці запитання здатні відповісти діти будь-якого віку. Проте останнє для дітей четвертого року життя формулюйте інакше, приміром: «Поглянь на листя на деревах і скажи, в яку пору року воно так виглядає?» Тобто акцентуйте увагу дитини на певних ознаках об'єктів, що допоможуть їй відповісти на запитання. Дітям п'ятого — сьомого років життя додатково запропонуйте складніші запитання: «Що могло відбуватися перед тим моментом, що відобразив художник? Що може статися потім, через певний час?»

 Висловлення свого ставлення до зображеного

Пізнаючи світ за допомогою образів, створених художниками, діти засвоюють певні моральні норми й еталони на основі **позитивного або негативного прикладу**. Адже знання про будь-який об'єкт містить і ставлення до нього. Тому заохочуйте дітей висловлювати своє ставлення до зображеного на картині. Запросіть їх розказати, що їм сподобалось або не сподобалось, і пояснити, чому саме.

Відповіді дітей різного віку відрізнятимуться як за формою, так і за змістом. Що молодша дитина, то простіші її відповіді. Але поступово, розглядаючи твори живопису, діти вчитимуться висловлювати оцінні судження.

 Створення власної картини

Згідно з авторським задумом, коли дошкільники ознайомлюються з живописом, вони мають не лише отримувати знання про світ, а й розвивати самостійну творчу діяльність. Тому один із етапів роботи з картинами — малювати власні картини.

Пропонуйте дітям у межах кожної теми творчі завдання, які дадуть їм змогу самостійно створювати образи та змінювати їх за власним бажанням. Мотивуйте дітей до творчості, заохочуйте використовувати свій життєвий досвід. Водночас враховуйте вікові особливості дітей, їхні можливості.

У **молодших дошкільників** навички малювання сформовані недостатньо. Вони лише вчаться користуватися гуашшю, набирати достатньо фарби, правильно тримати пензель, регулювати натиск, вести пензлем, промивати його після роботи. Тому завдання з альбому «Світ у картинах художників» використовуйте, щоб не лише залучати дітей до зображувальної діяльності, а й розвивати в них технічні навички малювання. Водночас заохочуйте дітей творити самостійно, не спираючись на зразок.

Дрібна моторика дітей цього віку мало розвинена. Вони не здатні довго працювати олівцем або пензликом, швидко стомлюються та втрачають інтерес до роботи. Тож пропонуйте їм розфарбовувати не всю картину, а лише її частину.

Порівняно з попереднім віковим періодом, у дітей **п'ятого року життя** ліпше розвинені навички малювання та дрібна моторика, вони здатні довше працювати пензликом або олівцями. Тому пропонуйте їм виконувати складніші творчі завдання. Наприклад, створити власну картину на основі контурного малюнка, використавши для цього вподобані кольори та домалювавши певні об'єкти. Діти можуть самостійно фантазувати або орієнтуватися на картину художника. Під час такої роботи вони продовжують учитися малювати акварельними чи гуашевими фарбами, не виходити за контури, вести пензлем лише в одному напрямку.

У **старших дошкільників** достатньо сформовані навички малювання та дрібна моторика. Вони вже здатні самостійно виконувати завдання. У межах кожної теми пропонуйте виконати завдання різного рівня складності:

- віднайти картину відповідно до опису, який озвучує педагог;
- створити власну картину на основі контурного малюнка, використавши для цього вподобані кольори та домалювавши певні об'єкти;
- створити власну картину на певну тему без заданого зразка.

Малювання розвиває сприймання дітей, заохочує їх досліджувати об'єкти, спостерігати й аналізувати їх, відкривати в них нові властивості. Воно також розвиває уяву, здатність подумки уявляти образи картини на основі власного досвіду і створювати нові зв'язки між отриманими образами. Окрім того, малювання для дошкільників — це спосіб самовиразитися, розповісти про власні переживання, передати свій стан і ставлення до чогось за допомогою фарб, позбутися негативних емоцій.

Обговорення власних картин

Обговорення своїх творчих робіт неабияк впливає на особистісний і творчий розвиток дітей. Тому запропонуйте їм розповісти про власні картини. Заохочуйте дітей відповідати за допомогою запитань: «Чи сподобалася робота? Що саме сподобалося? Чому саме це ви намалювали? Що ви відчували або про що думали, коли малювали свою картину? Що сподобалося малювати найбільше? Чому ви обрали саме такі фарби? Чи вдалося намалювати все, що хотіли?» Так діти навчатимуться сприймати власну творчість й аналізувати її, виявляти емоції щодо результату творчої діяльності.

Отже, картини живопису допомагають розвивати особистість дошкільників. Зокрема, збагачувати уявлення яскравими образами та емоціями, навчати бачити красиве та висловлювати своє ставлення до нього, розвивати описове мовлення та творчі здібності тощо. Спростіть собі цю роботу за допомогою авторської технології «Світ у картинах художників». Скористайтеся нею на заняттях із дітьми та переконайтеся, що вони отримують естетичне задоволення від зустрічі з живописом.